

TÁNCZOS TAMÁS¹

Az egri kistérségben végzett diplomás pályakezdők elhelyezkedési esélyeinek vizsgálata

Bevezetés

Jelen tanulmány "A diplomás pályakezdők szakmai beilleszkedése Észak-Magyarországon" című projekt keretében elvégzett kérdőíves felmérés eredményei alapján készült.

A dolgozat a 2001-től 2005-ig terjedő időintervallumban kívánja vizsgálni és értékelni az Eszterházy Károly Főiskola 11 kijelölt szakán (hét tanári és négy nem tanári szak)², nappali tagozaton végzett hallgatók elhelyezkedési esélyeit. Elsősorban a Gazdaság- és Társadalomtudományi Főiskolai Kar diplomásai kerültek a vizsgálatba, de a szélesebb körű összehasonlíthatóság érdekében a Bölcsészettudományi Főiskolai Kar és a Természettudományi Főiskolai Kar egyes szakjait is érinti a kutatás. Az elemzés az 1000 kiküldött kérdőívből visszaérkezett 357 értékelhetőre alapszik, melyhez egyszerű statisztikai módszerek kerülnek felhasználásra.

A tanulmány célja az Eszterházy Károly Főiskolán folyó képzés eredményességének értékelése mellett annak feltárása, hogy melyek azok a tudományterületek és ennek megfelelően az ott megszerezhető ismeretek, amelyek a frissen végzett diplomások elhelyezkedését leginkább segítik. Mindezekkel összefüggésben a dolgozat célul tűzi ki az elhelyezkedési esélyek térbeni és időbeni alakulásának vizsgálatát, és a munkahellyel szembeni elvárások valamint az álláshoz jutást segítő eszközök eredményességének feltérképezését.

A címben jelzett témakör kidolgozása során az alábbiak vizsgálatára kerül sor:

- az elhelyezkedéshez szükséges időtartam,
- az állami támogatások elhelyezkedésre gyakorolt hatása,
- az álláshoz jutás alakulás térben és időben,

¹ *Tánczos Tamás* PhD hallgató, főiskolai tanársegéd, Eszterházy Károly Főiskola, Gazdaságtudományi Intézet

² Tanári szakok: magyar nyelv és irodalom tanár; angol nyelvtanár; német nyelvtanár; matematika szakos tanár; számítástechnika tanár; biológia szakos tanár; gazdaságismeret tanár. Nem tanári szakok: gazdálkodási; kommunikáció; könyvtár-informatika; szociálpedagógia.

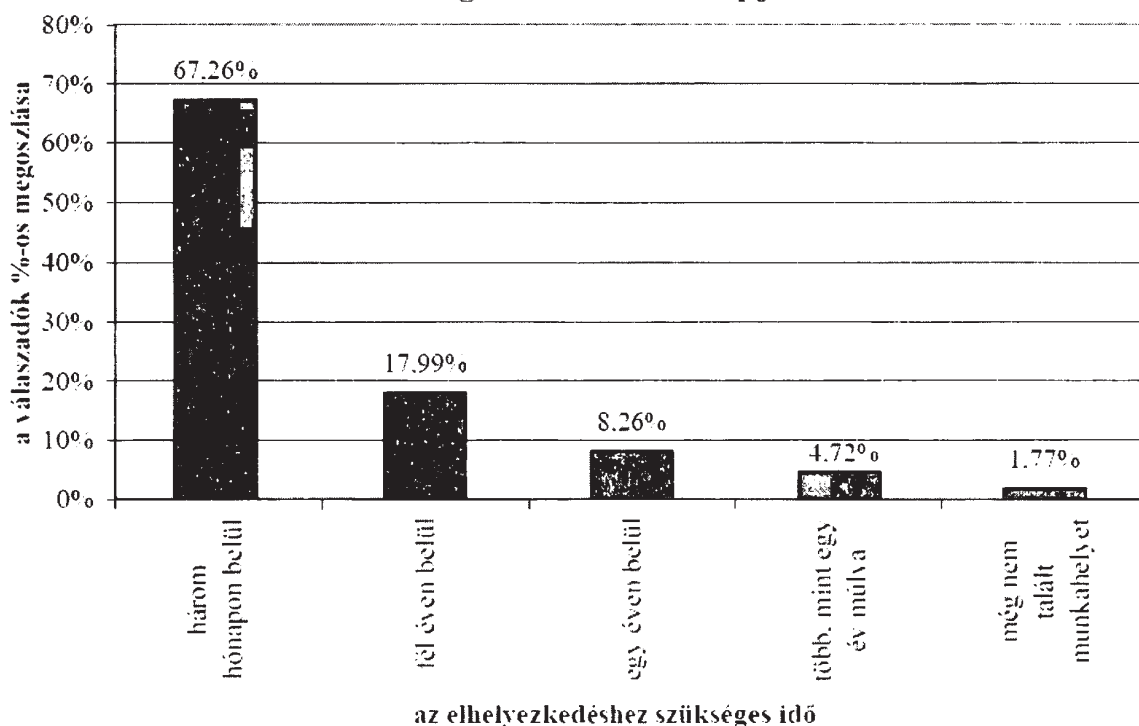
- a diploma minősítése és az elhelyezkedés közötti kapcsolat,
- a munkahely kiválasztásának szempontrendszere,
- az álláskeresés során igénybevett módszerek.

A vizsgálati szempontok szerinti elemzés minden olyan esetben, ahol erre lehetőség nyílik és az előzetes számítások ezt indokolják, nem csak a minta egészére nézve, hanem szakonként is végrehajtásra kerül. Mivel a visszaérkezett kérdőívek szakonkénti eloszlása nem egyenletes, ezért a szakok összehasonlító értékelése során a válaszok számát szem előtt kell tartani, ahogyan arra a dolgozat során a későbbiekben többször is utalás történik.

Az elhelyezkedéshez szükséges időtartam

A pályakezdők elhelyezkedési esélyeit leginkább az elhelyezkedéshez szükséges időtartam jellemzi. A legrövidebb idő alatt állást találó diplomások versenyképessége nem csak abból adódóan tekinthető jónak, hogy rövid időn belül képesek voltak foglalkoztatottként bekapcsolódni a munka világába, hanem azért is, mert az ő esetükben a legnagyobb a valószínűsége annak, hogy nem pusztán munkához jutottak, hanem az igényeiknek leginkább megfelelő területen sikerült elhelyezkedniük.

1. ábra: A válaszadók megoszlása az elhelyezkedéshez szükséges időtartam alapján

Forrás: saját számítás

Az 1. ábra alapján, a vizsgált időszakban főiskolánkon végzett válaszadók (339 fő) az első munkahelyüket jelentős számban viszonylag rövid időn belül megtalálták. Ezen vizsgálati szempont szerint tehát az elhelyezkedési esélyeik összességében jónak ítéltetők. Ez még annak ellenére is kijelenthető, hogy 6 fő olyan válaszadó van (1,77%), aki még nem talált munkahelyet. Ezen válaszadók közül ugyanis 4 fő egyetemi tanulmányait folytatja 1 fő GYES-en van, tehát egy olyan válaszadó van, aki még nem kapott munkát de keresi azt, és saját bevallása szerint alkalmi munkából egészíti ki a családjától kapott jövedelmét. Ez az egy válaszadó, diplomáját 2005-ben szerezte (szociálpedagógia szakon), tehát a kérdőív kitöltésének időpontjában körülbelül egy éve volt munkanélküli.

³A fenti megállapítást erősíti az is, hogy a több mint egy éven belül elhelyezkedő válaszadók (16 fő) 43,75%-a továbbtanulás vagy egyéb okok miatt közvetlenül a diplomaszerzés után nem is keresett munkát, és csak két olyan válaszadó van, akikről biztosan megállapítható, hogy szándékuk ellenére nem tudtak hamarabb elhelyezkedni. Az egy éven belül elhelyezkedni képes válaszadók (28 fő) 20,57%-áról szintén elmondható, hogy továbbtanultak, így feltételezhető, hogy közvetlenül a diplomaszerzés után nem elsősorban munkahelykeresésre fordították az energiáikat. A fél éven belül elhelyezkedett válaszadók (61 fő) esetében ugyanez az arány 27,87%.

Az elhelyezkedéshez szükséges időtartam szerinti válaszadók szakonkénti összetételét vizsgálva az 1. táblázatba foglaltak tapasztalhatók.

Tekintettel arra, hogy a nem tanári szakon végzettek nem kényszerülnek arra, hogy a diploma megszerzése után lehetőség szerint még abban az évben szeptemberig állást találjanak, ezért az említett szakok frissdiplomásai főként a nyár végén kezdik az álláskeresést, és arra is lehetőségük van, hogy kivárják a jobb feltételekkel kecsegtető munkahely megtalálását. Az itt megfogalmazottak indokoltá teszik, hogy abban az esetben, ha az adott vizsgálati aspektus más időintervallumot nem kíván, akkor a szakok összehasonlítása esetén az elemzés alapját a fél éven belül elhelyezkedettek képezzék. A fentiek alapján indokolt lehetne az egy éven belüli elhelyezkedés vizsgálata is, ebben az esetben azonban

³ Jelen bekezdésben feltüntetett számításokból azokat a továbbtanulókat kizártam, aki esetében az első diplomájuk megszerzésének időpontja és a másoddiplomájukra vonatkozó adatok alapján valószínűsíthető, hogy a továbbtanulás negatívan nem befolyásolta az elhelyezkedésükhöz szükséges időtartamot.

a sokaság változékonysága már annyira csekély⁴, hogy ez értelmetlenné tenné a szokok összehasonlítását.

1. táblázat: A válaszadók száma szakonként és az elhelyezkedéshez szükséges időtartam szerint

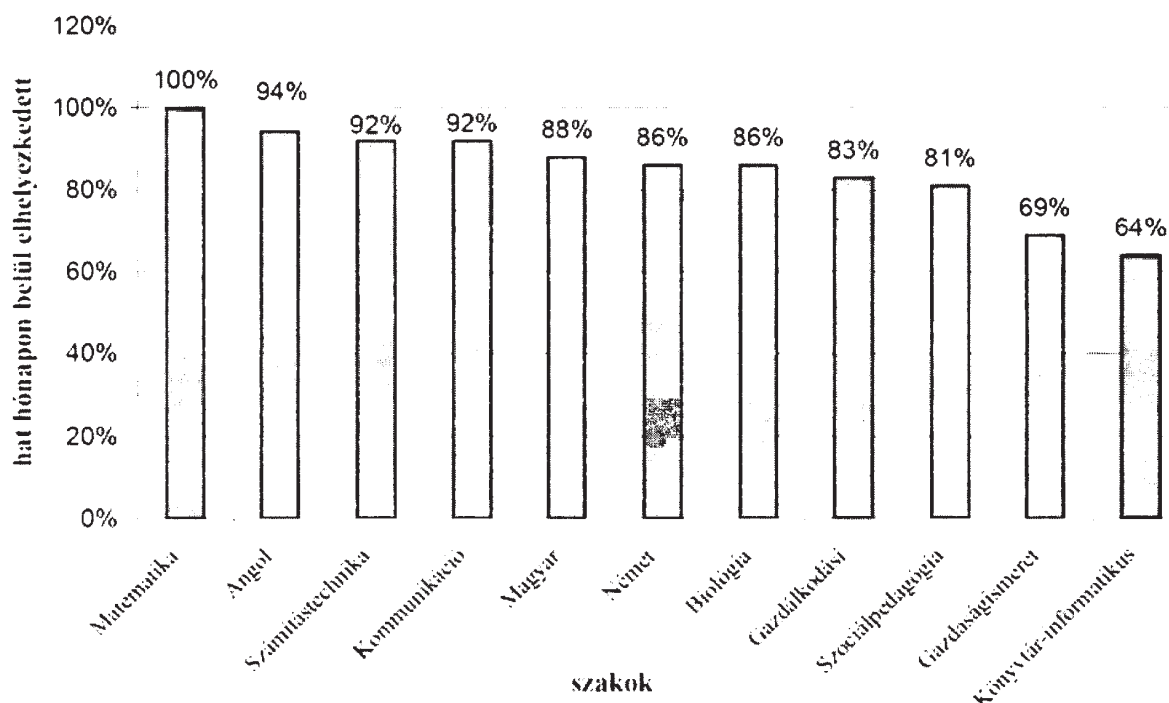
Szakok		Az elhelyezkedés időtartama, hó					Összeg
Sorszám	Név	1-3	3-6	6-12	12-	Nincs állása	
1	Gazdálkodási	45	23	8	4	2	82
2	Gazdaságismeret	16	2	5	3		26
3	Kommunikáció	17	7	2			26
4	Könyvtár-informatikus	7		3	1		11
5	Magyar	27	3	2	1	1	34
6	Angol tanár	32	1	1	1		35
7	Német tanár	23	8	1	2	2	36
8	Matematika	10	1				11
9	Számítástechnika	11	2		1		14
10	Biológia	19	7	3	1		30
11	Szociálpedagógia	21	6	3	2	1	33
Összeg		228	60	28	16	6	338

Forrás: saját számítás

A 2. ábra alapján megállapítható, hogy a vizsgált időszakban a legjobb elhelyezkedési eséllyel a matematika szakon végzettek rendelkeztek. Itt azonban meg kell jegyeznünk azt, hogy a minta elemszáma meglehetősen alacsony (az itt végzett válaszadók a teljes mintában mindössze 3,25%-ot képviselnek), így a kapott eredményből messzemenő következtetéseket levonni nem lehet. A visszaérkezett válaszokból az is megállapítható, hogy a matematika szakosok 54,55%-a kezdte tanárként pályáját. Bár a minta elemszáma alacsony, az eredmények azonban utalhatnak arra, hogy a matematikai gondolkodásmóddal rendelkező pályakezdők piacképessége javul. Az ilyen szemléletű munkavállalókat egyre szívesebben alkalmazzák műszaki, logisztikai, pénzügyi és egyéb gazdasági területen is.

⁴ A fél éven belüli elhelyezkedés esetén a relatív szórás 12,04% (közepes változékonyság), míg az egy éven belüli elhelyezkedés esetén 4,16%, azaz a sokaság ebben az esetben homogén.

2. ábra: A fél éven belül elhelyezkedők szakonkénti nagysága a szakon végzett válaszadók százalékában

Forrás: saját számítás

Az angol nyelvtanár szaknak a rangsorban elfoglalt második helye (tekintetbe véve azt is, hogy a harmadik legnagyobb elemszámú mintát adja), valamint az a tény, hogy a fél éven belül elhelyezkedettek 78,79%-a tanárként⁵, a fennmaradó hányad a versenyszférában talált munkát, jól mutatja az angol nyelvtudás manapság tapasztalható piacképességét, és az ezzel együtt járó igényt az angol nyelvtanárok iránt.

A számítástechnika szakos tanárookra vonatkozó eredményekkel kapcsolatban szintén indokolt az óvatosság, a minta alacsony elemszáma miatt. A tanári pályán elhelyezkedők alacsony aránya (53,85%) jól mutatja, hogy az itt végzettek képességeiket az oktatás mellett a munkaerőpiac más területein is jól képesek hasznosítani.

A nyelvtudásnak és a számítástechnikai ismereteknek a munka világában történő érvényesülésben játszott jelentős szerepét más kutatások is kimutatták (Györgyi és társai [2006], Fülöp [2007]). Ugyanakkor azonban az is bizonyított,

⁵ Mivel a kérdőívek feldolgozására szolgáló program a tanár szakon végzett hallgatóknak csak az egyik szakját tudta kezelni, ezért az pontosan nem tudható, hogy milyen tanárként, de feltehető, hogy angol.

hogy hazánkban még mindig nem beszélnek elegendő és megfelelő színvonalon idegen nyelvet (Kósa [2007]).

Kissé meglepő a magyar nyelv és irodalom szakos tanárok kedvező elhelyezkedése különösen annak fényében, hogy megelőzik a német (mint idegen nyelv) szakon végzetteket. Ez annál is inkább figyelemre méltó, mert míg a német szakon végzett és fél éven belül elhelyezkedni képes diplomások 74,19%-a, addig a magyar nyelv és irodalom szakosoknak "csak" 70%-a kezdte tanárként pályáját, tehát a kedvezőbb elhelyezkedés nem abból fakad, hogy annak aki a tanárként szeretne dolgozni, szeptemberig mindenképp állást kell találnia szemben azzal, aki a versenyszférában kíván elhelyezkedni. Az itt megfogalmazott eredmények a német nyelv háttérbe szorulását jelzik, ami egyben az angol nyelv korábban már említett térhódítását is mutatja.

Ezen a ponton meg kell jegyeznünk azt is, hogy a gazdaságismeret tanár szakon végzett és hat hónapon belül elhelyezkedni képes diplomások 44,44% lett tanár, ami a legalacsonyabb érték. Sajnálatos, hogy a feldolgozott válaszokból nem derül ki a tanár szakon végzett válaszadók mindkét szakja, így ugyanis csak feltételezni tudjuk, hogy a gazdaságismert szakon végzettek tanárrá válása azért is lehet ennyire alacsony, mert ez a szak a nyelvszakkal párosítva a versenyszférában is keresett. A biológia szakos tanárok vonatkozásában a tanárként pályát kezdők aránya 65,38%.

A 2. ábra tanúsága szerint, a gazdálkodási szakon végzett hallgatók közel 83%-a tudott munkát találni a diplomaszerzés után hat hónapon belül. Ez az érték rendkívül jónak mondható már csak a nagyságából adódóan is, és a minta kiugróan magas elemszámából következő objektivitásának köszönhetően is. Ha mindezek mellett figyelembe vesszük azt is, hogy az említett szak a vizsgált időszakban a kommunikáció szak mellett a legtöbb diplomást bocsátotta a munkaerőpiacra úgy, hogy egy vidéki főiskoláról beszélünk, amely ráadásul egy túlkínálatos piacon kénytelen versenyezni, akkor belátható, hogy a közel 83%-os hat hónapon belüli elhelyezkedés valóban igen jónak ítéltető. E mellett érdemes megjegyezni azt is, hogy a vizsgált szakon végzett hallgatók 92,68%-a egy éven belül el tudott helyezkedni.

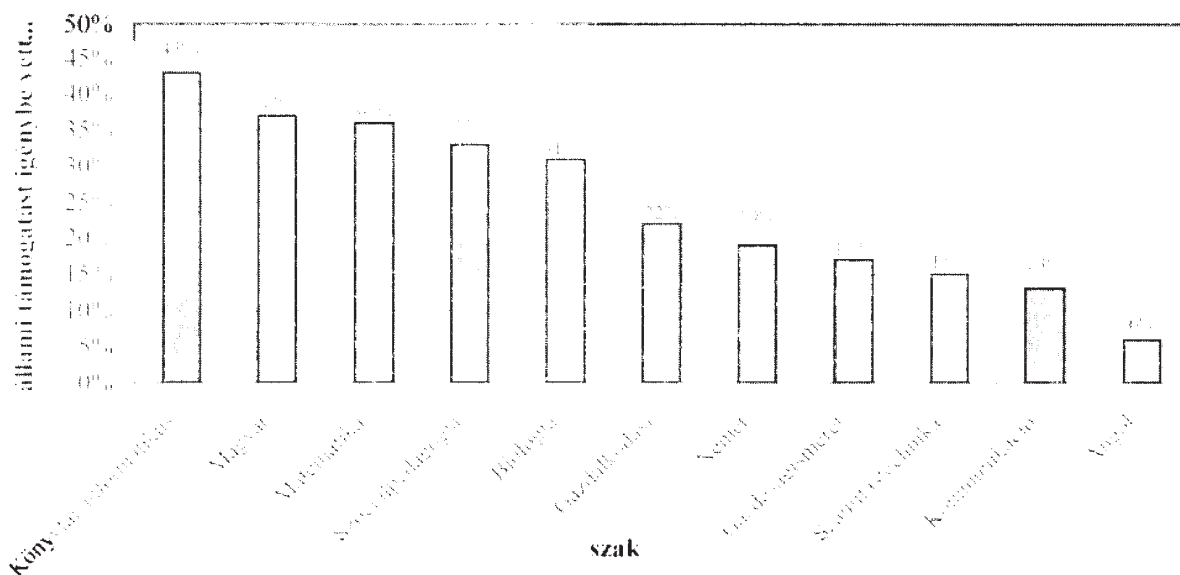
Az eddigiek során már többször utaltam a minták eltérő elemszámából adódó problémákra és az ebből fakadó összehasonlítási nehézségekre. Teljes mértékben valóban nem összemérhetők az egyes szakok, képezhetők azonban olyan csoportok, melyeken belül a minták elemszáma kis eltérést mutat, így a csoporton belüli elemek összevethetők. Egy csoportba sorolhatók például a 4; 8; 9 számmal jelzett szakok (lásd 1. táblázat). Ebben a csoportban legversenyképesebbnek ítéltető a matematika, a második helyre sorolható a számítástechnika,

harmadik a könyvtár-informatika. Egy másik csoportot alkothat a 2 és 3 számmal jelzett szak, melyek közül messze jobb helyzetben van a kommunikáció szak. A harmadik csoportot a 10; 11; 5; 6; 7 számmal jelzett szakok (lásd 1. táblázat) alkotják, ahol első helyen az angol, második helyen a magyar nyelv és irodalom, negyedik helyen szociálpedagógia, a harmadik helyen egymáshoz képest jelentéktelen különbségekkel a fennmaradó szakok állnak.

Az állami támogatások elhelyezkedésre gyakorolt hatása

Az állami támogatás elhelyezkedésben játszott szerepét vizsgálva a minta egészét nézve elmondható, hogy a támogatás igénybevétele és az elhelyezkedéshez szükséges időtartam között jelentős korreláció nem áll fenn. Tudjuk továbbá, hogy a válaszadók (341 fő) 25%-a kapcsán éltek a munkaadók ezzel a lehetőséggel. Leginkább a könyvtár-informatikusoknak (50%), legkevésbé pedig az angol szakosoknak (11,1%) volt szükségük elhelyezkedési támogatásra.

3. ábra: A fél éven belül elhelyezkedett és az első munkahely megszerzéséhez állami támogatást igénybevett válaszadók szakonkénti megoszlása, a szakon végzett, fél éven belül elhelyezkedett válaszadók százalékában

Forrás: saját számítás

A 3. ábra alapján megállapítható, hogy a fél éven belül elhelyezkedettek esetében legkevésbé a kommunikáció és az angol szakon végzett hallgatók kapcsán került igénybevétele a munkába állást segítő központi forrás. Ezt összevetve a 2. ábra kapcsán e tárgyban megfogalmazottakkal, az angol (és a kommu-

nikáció) szak versenyelőnye tovább növekszik. A matematika valamint a magyar nyelv és irodalom szakosok elhelyezkedés terén említett kedvező megítélését némiképp tompítja, hogy jelen vizsgálati szegmensben is a rangsor elején állnak. A könyvtár-informatika szak helyzete ebben az összevetésben meglehetősen kedvezőtlen.

Az álláshoz jutás alakulása a vizsgált időintervallumban

Az elhelyezkedés idődimenzióban történő vizsgálatának eredményeit a 2. táblázat tartalmazza. Mivel a fél éven belüli elhelyezkedés időben semmilyen értékelhető tendenciát nem mutat, ezért a jelen vizsgálati szegmensben a három hónapon belüli elhelyezkedést tekintjük alapnak. Ez azért is megtehető, mert a teljes sokaságnak több mint kétharmada három hónapon belül el tudott helyezkedni, így az ebből levonható következtetések képesek jellemezni a vizsgálati halmaz egészét. Az elemzéshez a három hónapon belül elhelyezkedettek közül három csoport képezhető. Az első csoportba (I.) az 5; 6; 8; 9 szakok (a három hónapon belüli elhelyezkedés tekintetében átlag fölöttiek), a második csoportba (II.) a 2; 3; 4; 7; 10; 11 szakok (a három hónapon belüli elhelyezkedés tekintetében átlag alattiak) kerültek, a harmadik halmazt önállóan a gazdálkodási szak képezi. E mellett a minta egésze is elemzésre került.

2. táblázat: A három hónapon belül elhelyezkedők évenkénti nagysága az adott évben és adott csoportban végzett válaszadók százalékában

Csoport	A végzés éve					r
	2001	2002	2003	2004	2005	
I.	100%	77,27%	78,95%	90,91%	81,25%	-0,39
II.	70,97%	85,19%	52,94%	52,5%	51,14%	-0,57
Gazdálkodási szak	62,5%	62,5%	54,55%	45%	50%	-0,87
A 11 szak összesen	73,77%	75,76%	60%	60,98%	67,31%	-0,61

Forrás: saját számítás

A 2. táblázat adatait vizsgálva mindhárom csoportban (ennek megfelelően természetesen a sokaság egészét tartalmazó csoportban is) hullámlás és ugyanakkor negatív irányú tendencia figyelhető meg. Ez azt jelzi, hogy a vizsgált öt évben a három hónapon belül elhelyezkedettek aránya mindegyik vizsgálati halmazban évről-évre csökkent. Az elhelyezkedéshez szükséges időtartam megnövekedése természetes módon abból is fakad, hogy a felsőoktatásban

tanulók száma a kilencvenes évtized során közel három és félszeresére emelkedett (*Ladányi [2003]*), és a folyamat azóta sem állt meg (*Györgyi és társai [2006]*). Bár vizsgálati eredményeink alapján a frissdiplomások elhelyezkedési esélyi romlanak – ami országosan is kimutatható (*Györgyi és társai [2006]*) –, ugyanakkor azonban a középiskolások jövőjüket illetően elsősorban a felsőfokú – ezen belül is főként a BA – tanulmányokat preferálják (*Püski [2007]*). Ez egyebek mellett azzal is indokolható, hogy bár a diplomások elhelyezkedése időben kedvezőtlen tendenciát mutat, a munkaerő-piaci versenyképességük jobb az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkező munkavállalókhoz képest. (*Kovács [2007]*). Fontos azonban megjegyeznünk azt is, hogy a diplomások jelentős része országos szinten alulfoglalkoztatott, tehát olyan feladatot lát el, melyhez nem szükséges felsőfokú végzettség (*Keretesi és társai [2005]*, *Vámos [2002]*). A túlképzettek arányának növekedése már 1995-től megfigyelhető, s 2002-ben már meghaladta az alulképzetteké (*Galasi [2004]*).

A trendvonalak meredekségét összehasonlítva⁶ az tapasztalható, hogy a csökkenés üteme az elhelyezkedés terén kedvezőtlenebb pozícióban lévő szakok esetén rendre egyre nagyobb. Ez alapján azt mondhatjuk, hogy a vizsgált időszakban a kedvezőbb és a kedvezőtlenebb helyzetben lévő szakok közötti különbség nőtt. Fontos azonban megjegyeznünk, hogy az adatok alapján a jövőre vonatkozó következtetések nem vonhatók le. Ez egyrészt a rövid vizsgálati időintervallumból, másrészt a 2. táblázatban is látható alacsony korrelációs értékekből, harmadrészt a trend alacsony magyarázóerejéből⁷, és végül a trendvonal paramétereinek jelentős bizonytalanságából⁸ fakad. Ez alól a gazdálkodási szak képez kivételt, ahol a modell meglehetősen stabil képet mutat, figyelemmel azonban a vizsgálati időszak hosszára, a fenti adatok alapján a jövőre vonatkozó következtetések levonása ebben az esetben sem indokolt. Mivel a fél éven valamint az éven belüli elhelyezkedés vonatkozásában a 11 szak egészére nézve sem pozitív, sem pedig negatív irányú trend nem mutatható ki⁹, ezért azt is megállapíthatjuk, hogy az elhelyezkedéshez szükséges időtartam

⁶ I.: $y = -2,39x + 92,83$ II.: $y = -7,24x + 84,25$ GZ.: $y = -4,25x + 67,66$ 11 szak : $y = -2,77x + 75,87$

⁷ Az "F" próba értéke a gazdálkodási szak kivételével alacsony megbízhatósági szinten is mindenhol a kritikus érték alatt marad.

⁸ A "t" próba értéke a gazdálkodási szak kivételével alacsony megbízhatósági szinten is mindenhol a kritikus érték alatt marad.

⁹ 11 szak fél évre: $y = 0,08x + 80,09$; 11 szak egy évre: $y = 0,08x + 93,09$. A korreláció mindkét esetben mérhetetlenül gyenge, trendvonal magyarázó ereje alacsony és a paraméterek is bizonytalanok.

évről-évre növekszik, jellemzően az egy éven túli időszakra nyúlik, és a szakok közötti különbségek egyre inkább elmosódnak.

A diploma minősítése és az elhelyezkedés közötti kapcsolat

A diploma minősítése és az elhelyezkedés közötti kapcsolat elemzéséhez szükséges adatokat a 3. táblázat foglalja össze.

A diplomaátlagokra számítás nélkül ránézve is látható, hogy nem egyértelmű az elhelyezkedés időtartama és a diplomaminősítése közötti tendencia. Megvizsgálva a változók közötti korreláció erősségét¹⁰, mérhetetlenül gyenge kapcsolat figyelhető meg. Megfontolás tárgyává tehetnénk a kiugró érték (az elhelyezkedés időtartama szerinti negyedik kategória) kizárását, ami kétségtől javítana a kapcsolat szorosságán és stabilitásán, ez azonban azért nem szerencsés, mert ez a kategória is jól követi a többi kategória eloszlását, tehát bele illik a vizsgálatba. Ebből az is következik, hogy az említett elem egyoldalú kizárása inkább okozná a vizsgálat torzulását, és ezzel párhuzamosan akadályozná a korrekt következtetések levonását, mintsem javítana azon.

3. táblázat: A válaszadók száma a diploma minősítése és az elhelyezkedéshez szükséges időtartam szerint

A diploma minősítése	Az elhelyezkedés időtartama, hó					Összeg
	1-3	3-6	6-12	12-	Nincs állása	
3	58	18	10	2	2	90
4	136	38	14	10	4	202
5	33	3	4	4		44
Összeg	227	59	28	16	6	336
A diplomák minősítésének átlaga	3,89	3,75	3,79	4,13	3,67	3,86

Forrás: saját számítás

Felvethető a kérdés, hogy vajon csak az Eszterházy Károly Főiskolán alkalmatlanok a diplomaminősítések arra, hogy valamilyen képet mutassanak a végzetek várható elhelyezkedési esélyeiről, vagy esetlegesen ez más intézményekben is így van. Az erre vonatkozó vizsgálatba azokat a válaszadók kerültek bevonásra (74 fő) akik esetében az első illetve a másoddiploma minősítése is ismert, és az első munkahely megtalálását taglaló kérdésre is értékelhető

¹⁰ Pearson korreláció: $r = -0,053$; $\text{sign.}: 0,932$

választ adtak. Ebben az esetben, az intézményünkben szerzett diploma minősítése és az első munkahely megszerzése között eltelt időtartam között ugyan gyenge, de legalább már mérhető¹¹ korreláció tapasztalható. Másoddiploma minősítése és az említett változó között azonban nem mérhető¹² a kapcsolat.

Az elhelyezkedés térbeli alakulása

Az elhelyezkedést területi dimenzióban vizsgálva a 4. táblázat adatai alapján megállapítható hogy a válaszadók 45,35%-a az észak-magyarországi, 51,45% az ország más régióiban, 3,2%-a pedig külföldön helyezkedett el a diplomaszerzés után. Mindezek mellett a válaszokból kideríthető az a sajnálatos tény is, hogy azoknak a válaszadóknak, akik a főiskola megkezdése előtt az észak-magyarországi régióban éltek (184 fő), 25,54%-a (47 fő) hagyta el a régiót a diploma megszerzése után, míg a régió frissdiplomásai ugyanebben a viszonyításban csak 10,33%-kal (19 fő) lettek többen. A csökkenés tehát 15,21%. Ha feltételezzük, hogy a régióból külföldön munkát vállalók mindegyike (6 fő) visszatér a régióba, ez a szám (11,96%) akkor is igen magas.

A munkavégzés helyének megválasztásában a válaszadók egészét nézve az állandó lakhely (1) és a családi-rokoni kötődés (2) játssza a döntő szerepet. Ez nyilván visszavezethető anyagi okokra is, de az adatok jól mutatják a magyar társadalomra jellemző családi kötődést, a változástól, változtatástól való tartózkodást, és a mobilitás ezzel együtt járó hiányát. Ez okozhatja – nyilván más tényezők mellett – azt is, hogy meglepően nehezen lehet intézményünkben olyan vállalkozó kedvű főiskolai hallgatókat találni, akik szívesen folytatnának külföldi tanulmányokat. Azon válaszadók esetében, akik az észak-magyarországi régióban helyezkedtek el, a jó állás illetve kereseti lehetőséget (4) senki sem jelölte meg. Ez jól összeeseng azzal a sajnálatos ténnyel, hogy az említett régió a 100 lakosra jutó regisztrált vállalkozások számában az utolsó, míg az alkalmazásban állók havi nettó átlagkeresetét tekintve a 4. helyen áll¹³ Magyarország hét régiójának rangsorában. Érdekes megfigyelni, hogy a vizsgált régió mellett hozott döntésben az érzelmi-hangulati kötődés (5) jelentős szerepet játszott. A válaszok alapján összességében azt mondhatjuk, hogy az észak-magyarországi régió választásában főként személyes emberi tényezők dominálnak.

¹¹ $r = 0,329$; sign.: 0,01

¹² $r = 0,126$; sign.: 0,286

¹³ KSH: 2004

**4. táblázat: A munkavégzés helye a diplomaszerzés után,
a választást befolyásoló okokra adott válaszok száma alapján**

A munkavégzés helye	Okok						A válaszadók száma
	1	2	3	4	5	6	
Észak-magyarországi r.	126	90	15	0	74	3	156
Az országban, de más r.	94	18	26	27	-	-	177
Külföldön	1	1	3	3	-	-	11
Összes válasz; válaszadó	221	109	44	30	74	3	344

Forrás: saját számítás

Az ország más régióiban elhelyezkedett válaszadók esetében¹⁴ az állandó lakóhelyet követve a jó kereseti lehetőség és az a szempont állt, mely szerint munkalehetőség csak a régió kívül adódott (3)¹⁵. Ebben az esetben a válaszok száma alapján látható, hogy a gazdasági szempontok bár nem lettek elsődlegek, de egyértelműen hangsúlyosabbá váltak. Ezek az adatok is azt tükrözik, hogy azok végzett diplomások, aki elsősorban az anyagi boldogulást keresik, nem az észak-magyarországi régiót választják. Ebből az is következik, hogy végzettjeinknek jelentős számban kell olyan pályakezdő friss diplomásokkal versenyezni a munkaerőpiacon, akik gazdaságilag fejlettebb régióban lévő felsőoktatási intézményben szerezték diplomájukat (gondolok itt elsősorban a budapesti intézményekre), és ezáltal rendelkeznek azzal a helyzeti előnnyel, mely az adott régióhoz kötődő helyismeretből, tapasztalatból, és elsősorban kapcsolati tőkéből fakad. Ennek fényében a fentebb tárgyalt elhelyezkedési mutatók önmagukban sem kedvezőtlen értéke még jelentősebbé válik.

A külföldön munkát vállalók esetében¹⁶ is az előző bekezdésben leírtak állnak fenn. Azok közül, akik azért mentek külföldre, mert munkalehetőség csak ott adódott (3. szempont) egy angol és két német szakos van. Közülük az egyik német szakosról állapítható meg biztosan, hogy a munkája a diplomájához kötődik. Azok esetében akik a jobb kereseti lehetőség reményében vállaltak külföldön munkát a szakok megoszlása kommunikáció, német és biológia. A kommunikáció és a biológia szakos nonprofit, szolgáltató szervezetenél tevé-

¹⁴ Az egyéb kategóriát (12 fő) nem elemeztem.

¹⁵ Az észak-magyarországi régió vonatkozásában 3. számmal jelölt kiváltó tényező azt jelzi, hogy a válaszadó azért maradt a régióban, mert "a régióhoz köti saját cége". Tehát az említett kiváltó tényező az észak-magyarországi régió esetében némiképp eltérő jelentéstartalommal bír a másik két területi egységhez képest.

¹⁶ Az egyéb kategóriát (3 fő) nem elemeztem.

kenykedik, ezért valószínűsíthető, hogy a munkavégzésben szerepe van a diplomájuknak.

A munkahelyválasztás szempontrendszer

Az első munkahely kiválasztásának szempontrendszerében az első helyen nem meglepő módon a kereseti lehetőség áll. Ezt a szakmai kihívás, a munkahely és a lakás minél kisebb távolsága, a jó kollektíva, a partner illetve a házastárs elérhetősége, a béren kívüli juttatások, és végül a kötetlen munkaidő követi, gyakorlatilag lineárisan csökkenő pontértékekkel. A béren kívüli juttatások alulértékeltségének oka valószínűleg abban áll, hogy a pályakezdők a kötelező ilyen jellegű juttatásokon túl ebben nagyon kis mértékben részesülnek, vagy ha mégis (gondolok itt például az ügynöki jellegű tevékenységekre), akkor ez a kereseti lehetőség beszűkülésével jár együtt. Ez a szempont abban az esetben kerülhet előtérbe, ha a munkavállaló több állásajánlat között választhat, és így a döntés során a béren kívüli juttatásokat is mérlegre teheti. Mivel azonban jelenleg pályakezdekről van szó, akik esetében a választás dilemmáját megteremtő széles munkahelykínálat ritkán fordul elő, ezért az említett szempont hangsúlyosabbá válása ebben az olvasatban sem indokolt.

A szakmai kihívás előkelő pozícióját kedvezőnek ítélnél. Ez ugyanis azt jelzi, hogy a válaszolók látják az örömteli, önmegvalósításra teret adó munkavégzés nagy jelentőségét.

A munkahely választás eszközrendszere

Az álláskeresés módját taglaló kérdésre a válaszadók (341 fő) 33,14%-a a rokon, barát kört jelölte meg, a második helyre 21,7%-al a nyomtatott sajtóban megjelenő álláshirdetéseket sorolták. Közel azonos (11) százalékban szerepelt az elektronikus sajtó és a szakmai gyakorlat helye, mint álláshoz jutási lehetőség. Az állásközvetítő irodák szolgáltatását megközelítőleg 7% vette igénybe, míg a főiskolán szerzett ilyen jellegű információkkal közel 2% élt. Itt meg kell jegyeznünk, hogy a vizsgált időszakban iskolánkban még karrieriroda nem működött, jelenleg viszont már rendelkezünk ilyenekkel, ezért több mint valószínű, hogy ma már a főiskolán álláslehetőséghez jutó végzetek aránya másképp alakul.

Összefoglaló megállapítások

A tanulmány megállapításai az alábbiak szerint foglalhatók össze.

- A vizsgált időszakban főiskolánkon végzett hallgatók elhelyezkedési esélyeik összességében jónak ítélték.
- Az elhelyezkedéshez szükséges idő szempontjából a legkedvezőbb helyzetben az angol nyelvtanár szakon végzettek vannak. A többi szak rangsorolását megnehezíti a minták eltérő elemszáma, ezért itt csak a szakok csoportosítására van mód, és a csoportokon belüli elemek között lehet különbséget tenni.
- Elhelyezkedést segítő állami támogatások igénybevételére a válaszadók 25%-a esetén került sor. Az angol szak ebben a metszetben is előnyös pozícióban van, ugyanis az itt végzett hallgatók kapcsán került sor a legalacsonyabb arányban ilyen jellegű támogatás felhasználására.
- A vizsgált öt évben a három hónapon belül elhelyezkedettek aránya évről-évre csökkent, az elhelyezkedési esélyek szempontjából kedvezőbb és kedvezőtlenebb helyzetben lévő szakok közötti különbség nőtt, és az első munkahely megtalálása a diploma megszerzése után egyre inkább az éven túli időszak felé tolódik.
- A diploma minősítése és az elhelyezkedéshez szükséges időtartam között kapcsolat nem mutatható ki.
- Az észak-magyarországi régióból a kedvezőtlen állás és kereseti lehetőségek miatt a frissdiplomások elvándorlása jól mérhető.
- A munkavégzés helyének megválasztásában a válaszadók egészét nézve az állandó lakhely és a családi-rokoni kötődés játssza a döntő szerepet.
- Az első munkahely kiválasztásának szempontrendszerében az első helyen a kereseti lehetőség áll, amit a szakmai kihívás követ. Az utolsó helyre a bérén kívüli juttatások kerültek. A válaszadók az álláskereséshez főként rokoni, baráti segítséget vesznek igénybe.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- FÜLÖP Mária [2007]: Az egyén versenyképességének lehetőségei. Új pedagógiai szemle; 2007. január.
- GALASI P. [2004]: Túlképzés, alulképzés és bérhozam a magyar munkaerőpiacon 1994-2002. Budapesti Munkagazdasági füzetek 4. MTA Közgazdaságtudományi Kutatóközpont – BKÁE Emberi Erőforrások Tanszék.

- GYÖRGYI Z. – BERDE É. – CZENKY K. – HÍVES T. – MORVAY E. – SZEREPY A. [2006]: Diplomával a munkaerőpiacon. Nemzeti Kutatási és Technológiai Hivatal; Budapest
- KERÉKGYÁRTÓ Gy.-né – MUDRUCZÓ Gy. – SUGÁR A. [2001]): Statisztikai módszerek és alkalmazásuk a gazdasági és üzleti elemzésekben. Aula Kiadó.
- KERTESI G. – KÖLLŐ J. [2005]: Diplomások viharban? A fiatal diplomások munkaerőpiaci helyzete a felsőoktatási expanzió első évtizedének végén. MTA Közgazdaságtudományi Intézet.
- KETSKEMÉTY L. – IZSÓ L. [2005]: Bevezetés az SPSS programrendszerbe. ELTE Eötvös Kiadó; Budapest
- KÓSA B. (szerk.) [2007]: Az üzleti szféra és az oktatás szemléletváltására egyaránt szükség van. Új pedagógiai szemle; 2007. január.
- KOVÁCS István Vilmos [2007]: Oktatással a versenyképességért. Új pedagógiai szemle; 2007. január
- KÖVES P. –PÁRNICZKI G. [1973]: Általános statisztika; KJK., Budapest
- KSH [2005]: Területi statisztikai évkönyv 2004. Regiszter Kiadó és Nyomda kft.; Budapest.
- LADÁNYI A. [2003]: Az európai felsőoktatás az 1990-es években. Statisztikai szemle, január.
- PÜSKI T. [2007]: Középiskolások karrierképei. Új pedagógiai szemle; 2007. február.
- SZÉKELYI M. – BARNA I. [2002]: Túlélőkészlet az SPSS-hez. Typotex; Budapest.
- SZÜCS I. [2004]: Alkalmazott statisztika. Agroinform, Budapest.
- VÁMOS D. [2002]: A diplomások iránti szükséglet és a felsőoktatás. In: Felsőoktatás új pályán. Kézirat, Oktatáskutató Intézet.